

עין משפט‏
גזר מצוה

צא
א מיי' פיי' מהל' שירות ה' א סמג
שם טושי"ע ח"מ ס' עב
סעי' ב:

צב
ב מיי' פ"ג מהל' מלוה ולה ה' ח
סמג עשין לז טוש"ע שם
סעי' א:

צג
ג מיי' פ"ג מהל' שירות ה' ב סמג
עשין פט טוש"ע ח"מ ס'
דט סעי' א:

צד
ד מיי' פ"ג מהל' נזיק ממון הל' ז ופ"ו
מהל' חובל ומזיק הל' ח
סמג עשין סח טוש"ע ח"מ
ס' חזק סעי' ד:

צה
ה מיי' פ"ג מהל' נזיק ממון הל' ז סמג
שם טוש"ע ח"מ שם ס'
חא סעי' ב:

מוסף רש"י

במלוח צריך למשכון. להשתמש בו ומנה לו מן החוב דמי שכירות המשכון. ר' אליעזר סבר כיון דלדון למשכון אין כח מזה ולהנחתו נתמין והי כשומר חנם, ר' עקיבא סבר כיון דפחת עליו והולך מזה הוא ולא היו עליו אלא כשומר שכן (שבועות דף:). נשברה כדו ולא סילקו כו' פטור מדיני אדם. לשלם, וחייב בדיני שמים. פורענות לשלם לרשעים, שנתמין להפסיד את ישראל (גיטין ג.) משום דלא סליק (ב"ק כט.), אלא גמרא כר' מאיר. דשטיה פטורין בשבועה שמעמי אף אני, ומיהו תמיה אני דבשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע, דלאה צעמא כר' יהודה סבירא לי דנתקל לאו פושע הוא ולא אטע, אלא שומר שכן כו' (קטן פג.). הדרן עלך השוכר את האומנין

פב:

במלוח צריך למשכון. פי' בקונטרס להשתמש ואין להקשות לפירושו דלמאי קאמר לעיל (דף פא:.) מתניתין דלא כרבי אליעזר ונקי מתניתין באין לריך למשכון דסוגיא דשמעתין דלעיל אמאי אליבא דרבה דקיימא לן כוותיה אי נמי אי מתני' איירי באין לריך לא הוה פליג רבי יהודה ור"ח פירש לריך למשכון היינו שאינו רוצה להלוות לו בלא משכון ולפירושו א"ש דלא מצי לאוקמי מתני' באין לריך אבל אין נראה פירושו דלישנא דלריך למשכון לא משמע הכי ועוד דאע"ג דאין רוצה להלוות אלא על המשכון מזהו קעביד שכלל משכון אין לו להלוות כיון שירא להפסיד ואפשר במשכון: (לעיל) **אימור דאמר ר' יצחק שא"ר** בשעת הלואתו.

פי' בקונטרס דשלא בשעת הלואתו קני ליה להתחייב אף בלאנסין ולפירושו הא דאמר בפ"ק דפסחים (דף ה:.) דחייב לצער פקדונות של כותים כשקבל עליו ישראל אחריות היינו דוקא כשקבל עליו אחריות בלאנסין⁽¹⁾ דהא מלוה על המשכון של חתן בשעת הלואה אע"ג דלחירות המשכון עליו מנגיבה ואצידה מדשמואל ואפי' דלא פריש כדפ"ל דמה שנגד המשכון כמפורש דמי אפ"ה אין חייב לצער אס לא מטעם דקני ליה לגמרי שלא בשעת הלואתו כדרכי יצחק ומיהו נראה דשלא בשעת הלואתו לא קני להתחייב בלאנסין אלא דהוי שומר שכן דהא דממה מתניתין דקתני שומר שכן לדרכי יצחק וכן פי' בהדיא בה"ג שהצאתי לעיל וכן פירש בשערים דרב האי גאון בשער מ"ב ולריך לפרש מאיזה

טעם יהיה שומר שכן דאי חשיב קנין גמור אפילו בלאנסין יתחייב ואי לא חשיב קנין גמור לא יהיה אפילו שומר שכן וי"ל דבההיא הנאה שיכול לקדש בו את האשה כדאמרנ' בפ"ק דקדושין (דף נ: וסס.) דקדשה במשכון דאחרים מקודשת ולקנות בו עבדים וקרקעות הוי עליה שומר שכן ולפי זה הא דאמר קדשה במשכון מקודשת היינו דוקא במשכון שמשכנו שלא בשעת הלואתו וא"ת ולמה יחשב שומר שכן כשציל כך והלא כך היה יכול לקדש במעומתו וי"ל דכיון דעכשיו שנטל משכון אין מעומתו צידו חשיב שומר שכן לפי שיכול לעשות בו קדושין או קנין ועוד דחליפין יכול לעשות במשכון מה שלא היה יכול לעשות במעות דאין מטבע נעשה חליפין וקשה דבפרק כל שעה (פסחים דף לא: וסס.) פליגי רבנן אר"מ דאמר ישראל שהלוה לכותי על חמצו עובר עליו ומפרש התם דפליגי דדרבי יצחק דרבנן לית להו דר' יצחק א"ר כ"ע אית להו דרבי יצחק וטעמא דרבנן דאמרי אינו עובר משום דסברי דישאל מכותי לא קני והשתא לרבנן אמאי אינו עובר והא קי"ל כשמואל והוי שומר שכן אפי' דלא פריש כדפרישית דהא משום דר' יצחק לא הוי אלא ש"ש ואפ"ה מיקרי חמצו וי"ל דמשום חיוב דשומר שכן לא מיקרי חמצו אי לאו משום דאמר הכתוב דקני ליה והוי שלו כדר' יצחק):

וסבר רבי מאיר בו'. אבל דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא ואע"ג דחכמים דפטרי בגשברה כדו ולא סילקה הוו ר' יהודה כדמוכח בהמניח (ב"ק דף קח: וסס ד"ה אמר) דסבר רבי יהודה נתקל לאו פושע הוא וכיון דלא הוי פושע אע"ג דלא הוי אנוס גמור פטור בגשברה כדו ולא סילקה דלא חשיב צור אלא שנעשה בפשיעה אבל בשנעשה בלאנס דכעין גניבה ואצידה כמו רוח שאינה מזויה פטור דקתני בסיפא דברייתא דנשברה כדו ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקינן על הגג לנגבן ונפלו ברוח שאינה מזויה והזיקו שהוא פטור וא"ת כי נמי סבר רבי מאיר דנתקל לאו פושע הוא אלא אנוס אמאי פטור והא אדם המזיק מרבינן (ב"ק דף כו:.) מפלע תחת פלע לחייב על אונס כראון וי"ל דלאו בכל אונס חייב אדם המזיק אלא בלאנס דכעין גניבה ואצידה כמו רוח שאינה מזויה דאמרין סוף פרק שני דצ"ק (דף ס.) דנפל ברוח שאינה מזויה מן הגג חייב נזק ורוח שאינה מזויה הוי כעין אצידה כדאמרין סוף פרק ד' וה' (סס ד' מה.) וכולן חייבים להחזיר דמי השור לבעליו חוץ מש"ח ומוקי לה התם דנטריה שמירה פחותה ולא נטריה שמירה מעולה ש"ח כלתה שמירתו כו' ושמירה פחותה היינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מזויה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מזויה כדמשמע בריש הכונס (סס דף נה:) והוי כעין גניבה ואצידה דש"ח פטור וש"ש חייב אבל בלאנס גמור פטור אדם המזיק כדמשמע בירושלמי דאם היה יסן וצא חצירו ויסן אכלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והשני חייב ובהגוזל בתרא (סס דף קיב.) טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול דכיון שלא היה להם לידע שהיא שאולה אין משלמים מה שהזיקו אלא מה שנהנו ובריש המניח (סס דף ס: וסס ד"ה ושמאל.) לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ושאר שינויי דהתם דפטרי ליה לפי שלא היה לו לידע וכן במתניתין דהתם (דף לב.) היה בעל חצית ראשון כו' ואם עמד בעל חצית פטור בעל קורה והרבה כיוצא באלו וא"ת ורבי יהודה דאמר נתקל לאו אנוס הוא ומחייב שומר שכן אמאי פטור מעביר בחנם והלא הוא אדם המזיק וי"ל דנתקל הוי לרבי יהודה כעין גניבה דהוי קרוב לאונס ולכן פטור אדם המזיק ולא מחייב אדם המזיק אלא בדבר שהוא כעין אצידה דהוי קרוב לפשיעה כדאמר בהשואל (לקמן דף זד:) דאצידה קרובה לפשיעה וגניבה קרובה לאונס ורוח שאינה מזויה חשובה כעין אצידה ולהכי חייב זה אדם המזיק וכן משמע בהגוזל קמא (ב"ק דף נט: וסס ד"ה אימא) דפריך למאן דפטרי טבח אומן שקלקל היכא דעביד בחנם מברייתא דקתני בהמה לטבח וניבזה חייב מפני שהוא כנושא מה היה סברתו של המקשה שהוא כנושא שכן אע"פ שעושה בחנם אי סבר דחשיב פושע אמאי מולה אותו בנושא שכן היה לו לומר מפני שהוא פושע ואי סבר שדומה לגניבה ואצידה אעפ"כ חייב כדין אדם המזיק אס כן מה מתוך אימא מפני שהוא נושא שכן ואי דומה לגניבה ואצידה בלא שכן נמי ליחייב כדין אדם המזיק ואי המתוך מדמה לה לאונס גמור א"כ נושא שכן נמי ליפטרי אלא ודאי אדם המזיק חייב בכעין אצידה ופטור בכעין גניבה והוה מדמי ליה המקשה קלקול שחיטה דלאומן לכעין אצידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכן אבל בחנם פטור דהוי כעין גניבה⁽²⁾:

⁽¹⁾ **מאי משתבע**. מעיקרא הוה אחי ליה שפיר שנשבע שלא שינה מן המנהג אבל השתא דתרלת דכי נמי לא שינה דהוי פושע ואפילו הכי פטור משום תקנת חכמים אס כן אפילו שינה ממנהגו נמי פטור מכח אותה תקנה דמה לי פשיעה רבה ומה לי פשיעה זוטא ומשני שבועה שלא בכוונה שברמיה:

⁽²⁾ הדרן עלך השוכר את האומנין

השוכר את האומנין פרק ששי בבא מציעא

במלוה צריך למשכון. להשתמש בו ולפסוק עליו להיות פוחת מן החוב והולך קמיפלגי ורבי עקיבא סבר אפי' הכי איכא מלוה: **מרא**. פושי"ר: **פסל**. דולייר"ה: **קידוס**. כישנא"ה: **בתני'** **ישנע**. שלא פשע ויפטרי. ובגמרא מפרש טעמא אמאי פטור שומר שכן בשבועה הא בלאו פשיעה נמי חייב שאין זה אנוס אלא כנגיבה ואצידה שהן קרובין לאונס ופשיעה: **ר' אליעזר אומר** זה וזה **ישנע** ו**ממיה** **אני וכו'**. כלומר אף אני שמעמי מרצותי כרבי מאיר אבל תמיה אני על זה וע"ז היאך נפטרינן בשבועה. ובגמרא מפרש תמיהה: **גמ' נתקל לאו פושע הוא**. דקאמר ישנע שלא פשע פשיעה אחרת דהא ודאי צריך מנתקל לא הוי ועוד דהא פטור לנושא שכן אלמא אנוס חשיב ליה: **וקיימא לן**. בבבא קמא בהמניח את הכד (דף כט:.) **האי דדיניה**. דודאי נתקל לאו פושע הוא ונושא שכן ישלם דאי נמי לא הוי פושע דיניה לשלם: **הפינה במקום מדרון**. דאיכא למימר קרוב לאונס הוא: **שלא במקום מדרון**. ודאי פושע הוא: ואפי'

יכולין זה וזה לישבע למימרא דסבר ר' מאיר ינתקל לאו פושע הוא והתניא⁽¹⁾ נישברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה רבי מאיר⁽²⁾ מחייב בהזיקן וחכמים אומרים⁽³⁾ פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקיימא לן⁽⁴⁾ דבנתקל פושע פליגי⁽⁵⁾ אומר ר' אלעזר תברה מי ששנה זו לא שנה זו ואתא ר' יהודה למימר שומר חנם ישבע נושא שכן ישלם האי כי דיניה והאי כי דיניה ואתא רבי אליעזר למימר⁽⁶⁾ אין גמרא כר' מאיר ומיהו תמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע בשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע בה אלא שומר שכן אמאי משתבע כי לא פשע נמי שלומי בעי ואפילו שומר חנם נמי התינה במקום מדרון שלא במקום מדרון מי מצי משתבע דלא פשע ואפילו

טעם יהיה שומר שכן דאי חשיב קנין גמור לא יהיה אפילו שומר שכן וי"ל דבההיא הנאה שיכול לקדש בו את האשה כדאמרנ' בפ"ק דקדושין (דף נ: וסס.) דקדשה במשכון דאחרים מקודשת ולקנות בו עבדים וקרקעות הוי עליה שומר שכן ולפי זה הא דאמר קדשה במשכון מקודשת היינו דוקא במשכון שמשכנו שלא בשעת הלואתו וא"ת ולמה יחשב שומר שכן כשציל כך והלא כך היה יכול לקדש במעומתו וי"ל דכיון דעכשיו שנטל משכון אין מעומתו צידו חשיב שומר שכן לפי שיכול לעשות בו קדושין או קנין ועוד דחליפין יכול לעשות במשכון מה שלא היה יכול לעשות במעות דאין מטבע נעשה חליפין וקשה דבפרק כל שעה (פסחים דף לא: וסס.) פליגי רבנן אר"מ דאמר ישראל שהלוה לכותי על חמצו עובר עליו ומפרש התם דפליגי דדרבי יצחק דרבנן לית להו דר' יצחק א"ר כ"ע אית להו דרבי יצחק וטעמא דרבנן דאמרי אינו עובר משום דסברי דישאל מכותי לא קני והשתא לרבנן אמאי אינו עובר והא קי"ל כשמואל והוי שומר שכן אפי' דלא פריש כדפרישית דהא משום דר' יצחק לא הוי אלא ש"ש ואפ"ה מיקרי חמצו וי"ל דמשום חיוב דשומר שכן לא מיקרי חמצו אי לאו משום דאמר הכתוב דקני ליה והוי שלו כדר' יצחק):

וסבר רבי מאיר בו'. אבל דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא ואע"ג דחכמים דפטרי בגשברה כדו ולא סילקה הוו ר' יהודה כדמוכח בהמניח (ב"ק דף קח: וסס ד"ה אמר) דסבר רבי יהודה נתקל לאו פושע הוא וכיון דלא הוי פושע אע"ג דלא הוי אנוס גמור פטור בגשברה כדו ולא סילקה דלא חשיב צור אלא שנעשה בפשיעה אבל בשנעשה בלאנס דכעין גניבה ואצידה כמו רוח שאינה מזויה פטור דקתני בסיפא דברייתא דנשברה כדו ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקינן על הגג לנגבן ונפלו ברוח שאינה מזויה והזיקו שהוא פטור וא"ת כי נמי סבר רבי מאיר דנתקל לאו פושע הוא אלא אנוס אמאי פטור והא אדם המזיק מרבינן (ב"ק דף כו:.) מפלע תחת פלע לחייב על אונס כראון וי"ל דלאו בכל אונס חייב אדם המזיק אלא בלאנס דכעין גניבה ואצידה כמו רוח שאינה מזויה דאמרין סוף פרק שני דצ"ק (דף ס.) דנפל ברוח שאינה מזויה מן הגג חייב נזק ורוח שאינה מזויה הוי כעין אצידה כדאמרין סוף פרק ד' וה' (סס ד' מה.) וכולן חייבים להחזיר דמי השור לבעליו חוץ מש"ח ומוקי לה התם דנטריה שמירה פחותה ולא נטריה שמירה מעולה ש"ח כלתה שמירתו כו' ושמירה פחותה היינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מזויה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מזויה כדמשמע בריש הכונס (סס דף נה:) והוי כעין גניבה ואצידה דש"ח פטור וש"ש חייב אבל בלאנס גמור פטור אדם המזיק כדמשמע בירושלמי דאם היה יסן וצא חצירו ויסן אכלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והשני חייב ובהגוזל בתרא (סס דף קיב.) טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול דכיון שלא היה להם לידע שהיא שאולה אין משלמים מה שהזיקו אלא מה שנהנו ובריש המניח (סס דף ס: וסס ד"ה ושמאל.) לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ושאר שינויי דהתם דפטרי ליה לפי שלא היה לו לידע וכן במתניתין דהתם (דף לב.) היה בעל חצית ראשון כו' ואם עמד בעל חצית פטור בעל קורה והרבה כיוצא באלו וא"ת ורבי יהודה דאמר נתקל לאו אנוס הוא ומחייב שומר שכן אמאי פטור מעביר בחנם והלא הוא אדם המזיק וי"ל דנתקל הוי לרבי יהודה כעין גניבה דהוי קרוב לאונס ולכן פטור אדם המזיק ולא מחייב אדם המזיק אלא בדבר שהוא כעין אצידה דהוי קרוב לפשיעה כדאמר בהשואל (לקמן דף זד:) דאצידה קרובה לפשיעה וגניבה קרובה לאונס ורוח שאינה מזויה חשובה כעין אצידה ולהכי חייב זה אדם המזיק וכן משמע בהגוזל קמא (ב"ק דף נט: וסס ד"ה אימא) דפריך למאן דפטרי טבח אומן שקלקל היכא דעביד בחנם מברייתא דקתני בהמה לטבח וניבזה חייב מפני שהוא כנושא מה היה סברתו של המקשה שהוא כנושא שכן אע"פ שעושה בחנם אי סבר דחשיב פושע אמאי מולה אותו בנושא שכן היה לו לומר מפני שהוא פושע ואי סבר שדומה לגניבה ואצידה אעפ"כ חייב כדין אדם המזיק אס כן מה מתוך אימא מפני שהוא נושא שכן ואי דומה לגניבה ואצידה בלא שכן נמי ליחייב כדין אדם המזיק ואי המתוך מדמה לה לאונס גמור א"כ נושא שכן נמי ליפטרי אלא ודאי אדם המזיק חייב בכעין אצידה ופטור בכעין גניבה והוה מדמי ליה המקשה קלקול שחיטה דלאומן לכעין אצידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכן אבל בחנם פטור דהוי כעין גניבה⁽²⁾:

⁽¹⁾ **מאי משתבע**. מעיקרא הוה אחי ליה שפיר שנשבע שלא שינה מן המנהג אבל השתא דתרלת דכי נמי לא שינה דהוי פושע ואפילו הכי פטור משום תקנת חכמים אס כן אפילו שינה ממנהגו נמי פטור מכח אותה תקנה דמה לי פשיעה רבה ומה לי פשיעה זוטא ומשני שבועה שלא בכוונה שברמיה:

מסורת הש"ס

א) צ"ל רבי אלעזר והוא ר' אלעזר בן שמוע, ב) ב"ק כח: טו. א; ג) 'נע' מוס' לקמן קימ. ד"ה ומן ב"ד, ד) 'ב"ק טט. ושי"ג, ה) 'נשין פריש' בדף פג., ו) הגה"ה והא דאמרין כיון דאילו מוגיב ומתביד מחייבתו כו' היינו פי' דמגביד או מתביד בלאוס. רש"י, ו) הגה"ה. אבל שומר שכן בלא קבלת אונס לא מחייב לצער וההיא דפרק קמא דפסחים לריך לפרש באינגב ומתביד בלאונס כדפי' לעיל ובהלכות גדולות בהלכות פסחים תבד דחייב לצער אפילו לא קבל עליו אונסין ע"כ הגה"ה. ומג"ס ורא"ש הוסיפו אפילו שומר חנם שחייב רק בשפיעה וכן בטור א"ח ס' תמ. רש"י, ח) 'נע' מוס' ב"ק ס: ד"ה ושמאל, ט) 'נשין לנף פג.,

גליון הש"ס

גב' אמר ר"א. תכונות עה ע"ב ושי"ג:

לעני רש"י

פושי"ר: [פושיי"ר].

משרה.

דולייר"א [דוליירוי"א].

מצעד (מעין גרון).

כישראל"א [בישאנר"ר].

כלי החורק משני ראשיו.